

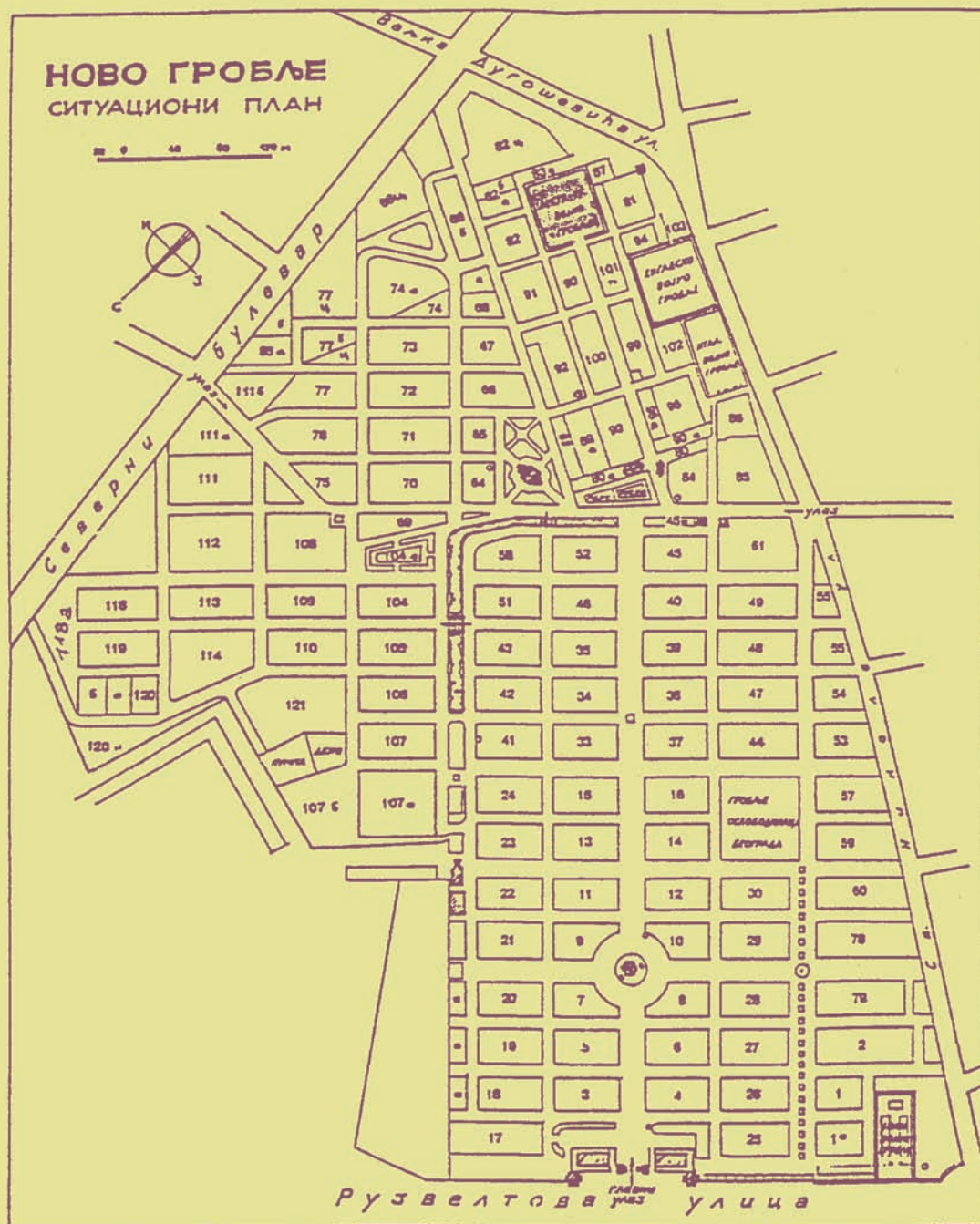

Завод за заштиту споменика културе града Београда / Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Ново гробље у Београду

The New Cemetery of Belgrade

План Новог гробља у Београду

Ново гробље у Београду

Рузвелтова 50

Француско војничко гробље

„Гробља и гробна места су одувек била култна места. Места за сахрањивање, без обзира на различитост епохе и цивилизације, била су препозната као табуисани простори. Реакција човека на гробља је одувек имала двојако значење. Гробље као простор са апотропејском наменом и гробље као место језе и страха, постали су део наслеђа колективне свести човечанства“

Европски градови су током друге половине осамнаестог и деветнаестог века претрпели значајне промене у начину уређења и функционисања. То се неминовно одразило и на гробља: од места заразе, инфекција и болести дислоцираних изван града — постала су саставни део градских простора. Наиме, у другој половини осамнаестог века правна регулатива већине европских држава и градова забрањује

*Персонификација књижевности и сликарства,
на гробници М.Бана и С.Тодоровића, аутор П.Палавичин*

сахрањивање у црквеним портама и на приватним поседима. Такође, донет је и низ санитарних закона којима су државе и општине регулисале хигијенске нормативе неопходне за конституисање једног гробља. Захваљујући томе, долази до формирања гробаља као комуналних објеката, односно јавних институција попут храма или већнице. На овај начин гробља се, без обзира на друштвено уређење и конфесионалну припадност, стављају под директну или посредну управу градске администрације, која уз функционалност и новопостигнуте хигијенске стандарде уређује гробља и као објекте који репрезентују град и његове грађане.

Алеја великана

Деликатност и значај простора гробља надилазе функционалну одређеност и гробље постаје место на којем се не врши само укопавање умрлих становника једнога града већ на којем се чувају и негују традиција, национални, верски, породични и лични идентитет. Гробља сведоче о историјским, социјалним, културним и свим другим вредностима, али и недостацима једног друштва.

Млада српска држава деветнаестог века, која је успела да иде у корак с модерним европским друштвима, решава и проблеме гробаља и сахрањивања у складу с модерним стандардима. Културна и политичка еманципација

подстакла је оснивање нових гробаља у Београду. Прво такво гробље формирано у 19. веку било је меморијално гробље ослободиоцима Београда, на подручју данашњег Карађорђевог парка.

Старо православно гробље у Београду налазило се иза некадашњег варошког шанца, на простору који данас обухватају горњи делови улица Бранкове и Космајске (Маршала Бирјузова). На њему се сахрањивало све до краја двадесетих година 19. века, када је премештено на Ташмајдан. Ташмајданско гробље настало је око старе Маркове цркве педесетих година 19. века, али с обзиром на то да је већ тада било опкољено насељем, одмах се трагало за новим местом. Забрана даљег сахрањивања на Ташмајданском гробљу донета је 1883. године.

Ново гробље је, на месту на којем се и данас налази, први пут убележено на плану Београда из 1884. године. Правила за службу на новом градском гробљу усвојена су 1885, а уређење је завршено 16. августа 1886. године. Са сахрањивањем се отпочело већ сутрадан. Тако је Ново гробље постало и први плански регулисан простор те врсте у Београду. Почетак његовог функционисања означава велику прекретницу у савременом комуналном уређењу и животу града.

Настало као потреба града и грађанства за уређеним и хигијенским простором за сахрањивање, гробље је имало правоугаони облик с јасно омеђеним парцелама. „На плану града из 1910. године, јасно се уочава да је простор гробља геометријски испарцелисан са три уздужне стазе, које пресецају дванаест попречних стаза. Тако дефинисан простор, обликује тринаест парцела. У складу са модерним потребама гробље је добило капелу, објекат за потребе одржавања гробља у оквиру којег је била и просторија за испраћај, као и простор за вршење секција. Да је капела служила за секцију, говори и то да се у ондашњој периодици често спомиње да се самоубице шаљу на секцију у капелу на Новом гробљу.“

Налазила се десно од данашњег главног улаза у гробље.

На гробљу су установљене четири врсте породичних гробница, за дванаест, осам, шест и четири ковчега, односно гробнице првог, другог, трећег и четвртог реда. Гробна места димензија 85 цм x 185 цм зидана су циглом.

Такође, у складу са европским стандардима, гробље је морало да има и зелене површине у оквиру комплекса. Зелени засади, настали пре свега због заштите од непријатних мириса, с временом су постали зелена оаза у центру града.

Само седам година од оснивања Новог гробља подигнута је, по пројекту архитекте Светозара Ивачковића, гробљанска црква посвећена Светом Николи. Ктитори цркве, саграђене у традицији српске средњовековне архитектуре, били су Драгиња и Станојло Петровић. Како се налазила у центру гробља, на месту са којег су се зракасто пружале четири главне стазе, Црква Светог Николе је постала симболички топос целокупног гробља.

Ново гробље формирано је као српско православно гробље и у периоду до Првог светског рата није имало парцеле за друге конфесије. Међутим, између два светска рата, додељивањем посебних парцела, било је решено сахрањивање грађана осталих вероисповести: католика, протестаната, Јевреја, муслимана... Такође, Русима који су дошли у Србију након Октобарске револуције додељене су посебне парцеле.

Међутим, како се на гробљу најбоље читају односи који су постојали у свакодневном животу, може се закључити да никада није постојала строга подела међу припадницима различитих конфесија и народа. Сахрањивање је вршено у другим парцелама и у време када те посебне парцеле нису биле попуњене.

У истом периоду формирана су и војничка савезничка гробља: енглеско, француско, италијанско. Такође, формирано је и аустроугарско војничко гробље.

Током 1931. године, по пројекту архитекте Рајка Татића, отпочело је зидање оgrade око Новог гробља. Најпре су изграђени портал и део оgrade испред Француског војног

гробља, али нажалост пројекат није реализован у целини. По пројекту истог архитекте, 1935. године изграђена је капела за испраћај опремљена по највишим стандардима за такве објекте. У продужетку, лево од главног улаза, 1937. године саграђена је капела за испраћај ашкенаских Јевреја, за чије је сахрањивање одређена и посебна парцела.

После Другог светског рата, настале су још две целине: Спомен-гробље борцима у окупираном Београду из 1959. године, аутора архитекте Богдана Богдановића и архитекте Светислава Личине, и Гробље заслужних грађана из 1965. године, рад архитекте Светислава Личине.

Након оснивања крематоријума 1965. године, у складу с новим начином сахрањивања, на Новом гробљу се подижу колумбаријуми и розаријуми, али и посебна целина Врт сећања. Ова парковска површина с ружичњаком, по којој се посипа пепео земних остатака, уређена је према пројекту архитекте М. Момчиловића.

Изградња новог гробља траје непрекидно од његовог оснивања до данас, али само у оквиру постојећих граница, без могућности проширења. На површини од 30,95 хектара налази се 121 парцела са преко 40.000 гробних места.

Од оснивања крајем деветнаестог века до данас, на Новом гробљу непрекидно су се таложиле многе вредности и знаменитости — надгробне капеле, дела многих познатих архитеката, бројна скулптурална дела, радови неколико генерација домаћих вајара која чине највећу збирку скулптура под ведрим небом, надгробници, ограде и гробни мобилијар — дела уметничких заната, каменорезачког и ковачког, непоновљива остварења која дефинитивно обликују амбијент овог гробља.

Генерације Београђана су овде сахрањиване, а међу њима и бројне знамените личности из свих области живота.

Због готово немерљивих свеукупних вредности, Ново гробље у Београду има статус споменика културе од великог значаја за Републику Србију.

Капела породице Барловаци, арх. А. Дероко

Напомене:

1. И. Борозан, *Култура смрти у српској грађанској култури 19. и у првим деценијама 20. века*, у: *Приватни живот код Срба у деветнаестом веку*, прир. А. Столић, Н. Макуљевић, Београд, 2006, 934.
2. И. Борозан, наведено дело, 944.
3. Види више: Ј. Секулић, *Ново гробље у Београду — споменичка целина изузетног значаја*, *Годишњак града Београда*, књ. XXVI, Београд, 1979; И. Петровић, *Европска гробља*, Београд, 1973; Н. Живковић, *ДУП и Ново гробље у Београду*, *Гласник*, 19, ДКС, Београд, 1995; Б. Костић, *Ново гробље у Београду*, Београд, 1999; И. Борозан, *исто*.

The New Cemetery of Belgrade

50, Ruzveltova Street

Ограда француског војног гробља, арх.Р.Татић

“Cemeteries and burial places have always been cult places. Places for burial, regardless of the diversity of epoch and civilization, were identified as tabooed spaces. The response of man to the cemeteries has always had a dual meaning. Cemetery as a place with apotropaic purpose and cemetery as a place of terror and fear have become part of the heritage of collective consciousness of mankind”(1)

In the course of the second half of the 18th and 19th century European cities underwent significant changes in the organization and functioning. This was inevitably reflected in the cemeteries that were relocated outside the city, away from the places of infection and diseases, becoming an integral part of urban space. Namely, in the second half of the 18th century legislation of most European states and cities prohibited burials in the churchyard and

Иверска Капела

on the private property. A series of medical laws by which states and municipalities regulated the hygienic standards required for the establishment of public cemeteries were also adopted. This leads to the formation of special cemeteries as public utility facilities or public institutions like the temple or the City Hall.

In this way, the cemeteries, regardless of the social order and denominational affiliation, were placed under the direct or indirect administration of the city authorities which, with functionality and newly achieved hygienic standards regulated cemeteries as objects that represent the city and its citizens.

The delicacy and importance of cemetery space goes beyond the functional specificity and becomes a place not only for burials of dead inhabitants of a city, but a place for keeping and cher-

ishing tradition, national, religious, family and personal identity. Cemeteries are witness to the historical, social, cultural and all other values, but also to the shortcomings of a society.

The young Serbian state of the 19th century that managed to keep pace with the modern European societies, solved even problems related to cemeteries and burials, in accordance with their standards.

Cultural and political emancipation encouraged the establishment of new cemeteries in Belgrade. The first newly established cemetery in the 19th century was the Memorial Cemetery to the Liberators of Belgrade in the area of today's Karadjordjević Park.

Old Orthodox cemetery in Belgrade was located behind the former borough trench, the area covering today the upper parts of Brankova and Kosmajiska Streets (Marsala Birjuzova Street). There

were burials until the end of the twenties of the 19th century, when this cemetery moved to Tašmajdan Park.

Tašmajdan Cemetery was formed around the old St Mark's Church in the fifties of the 19th century, but since it was already encircled by the settlement, the search for a new place for the cemetery began immediately. Prohibition of further burials in the Tašmajdan Cemetery was already enacted in 1883.

In the place where it is today, the New Cemetery was mentioned for the first time in The Plan of Belgrade from 1884. The rules for service in the new city cemetery were adopted in 1885, and completion of the arrangement was on August 16, 1886. The burials started the next day. Thus, the New Cemetery became the first regulated planned space of this kind in Belgrade. The beginning of its operation marks a major milestone in contemporary municipal development and in the life of the city.

Established due to the needs of the city and the citizens for organized and hygienic space for burial, the cemetery had a rectangular shape with clearly defined plots. "On the City Plan from 1910, it is clearly observed that the cemetery space is geometrically parceled with three longitudinal paths, cutting twelve transverse paths. The space defined in this way, forms thirteen plots. In accordance with the modern needs, the cemetery obtained the chapel, the facility for maintenance of the cemetery within which there was a funeral room, as well as space for the performance of sections. To the fact that the chapel was used for sections testifies even the periodical of that time mentioning often that the suicides were sent to the section in the chapel in the New Cemetery" (2) It was situated to the right of the present main entrance to the cemetery.

At the cemetery were established four types of family tombs, for twelve, eight, six and four burial cases, and the tombs of the first, second, third and fourth order. Graves with the dimensions 85 cm x 185 cm were constructed with brick.

Also, in accordance with European standards, the cemetery had to have green areas within the complex. Green plants, created pri-

marily for the protection from the odor, became with time a green oasis in the city center.

Only seven years after the commencement of the operation of the New Cemetery, cemetery church dedicated to St. Nicholas was built according to the design of architect Svetozar Ivačković. The patrons of the church, built in the tradition of Serbian medieval architecture, were Draginja and Stanojlo Petrović. Since it was located in the center of the cemetery, in the place from which four main routes extended radially, the Church of St. Nicholas became the epicenter and the symbolic focal point of the entire cemetery.

The New Cemetery was established as the Serbian Orthodox cemetery and in the period before the First World War did not have plots for other denominations. However, between the two world wars, by assigning separate plots, it was resolved burying people of other religions: Catholics, Protestants, Jews, Muslims. . .

Also, the Russians who came to Serbia after the October Revolution were assigned separate plots.

However, as the cemetery expresses in the best way relations that existed in real life, you can see that there has never been a strict division between members of different religions and people. Burial took place in the other plots and in the period when these separate plots were not occupied.

In the same period were also formed the Allied military cemeteries: English, French, Italian. It was also formed the Austro-Hungarian military cemetery.

In the course of 1931, according to the design of architect Rajko Tatić, began the building of fence around the New Cemetery. The portal and the part of the fence in front of the French military cemetery were the first to be built, but unfortunately the design was not completely realized. According to the design of the same architect, in 1935 was built a chapel for funeral, equipped to the highest standards for such facilities. Further, on the left from the main entrance, in 1937 was built the chapel for funeral of Ashkenazi Jews, for whose burial was allocated a separate plot.

After World War II another two complexes were established: Memorial Cemetery for Veterans in Occupied Belgrade from 1959 by architect Bogdan Bogdanović and architect Svetislav Ličina and Cemetery for Distinguished Citizens from 1965 the work of architect S. Ličina.

After the establishment of the crematorium in the New Cemetery in 1965, according to a new way of burying the dead, there were raised columbariums and rosariums, but even a separate entity The Garden of Remembrance. This park area with a rose garden, on which ashes of human remains are strewn, is regulated according to the design of arch. M. Momčilović.

Construction of the new cemetery has been lasting continuously since its founding to the present, but only within the existing borders, with no expansion options. On an area of 30.95 hectares, 121 plots with over 40,000 graves are located.

In the New Cemetery, through the continuous operation since its founding in the late 19th century to the present, have been deposited many values and heritage. Funerary chapels, works of many well-known architects, numerous sculptural works, works

of several generations of local sculptors that make the largest collection of outdoor sculptures, tombstones, fences and grave furniture – works of art crafts, stonecutters and blacksmiths, unique creations that definitely shape the ambience of this cemetery.

Generations of Belgrade citizens have been buried here, among them a number of renowned personalities from all areas of life.

Due to almost immeasurable overall value and importance, the New Cemetery in Belgrade has the status of cultural monument of great importance for the Republic of Serbia. (3)

Remarks:

1. I. Borozan, *Culture of Death in the Serbian Civic Culture in the 19th and early decades of the 20th century in: Private Life of the Serbs in the 19th century*, prep. A. Stolić, N. Makuljević, Belgrade 2006, 934
2. I. Borozan, n.d. 944
3. See above: J. Sekulic, *New Cemetery in Belgrade - Monumental Complex of Great Importance*, Almanac of Belgrade, vol. XXVI, Belgrade 1979, I. Petrovic, *European Cemeteries*, Belgrade 1973, N. Zivkovic, *DUP and New Cemetery in Belgrade*, Bulletin 19, DKS, Belgrade 1995; B. Kostic, *New Cemetery in Belgrade*, Belgrade 1999; I. Borozan, same;

Споменик браниоцима Београда 1914-1918.год.,
аутори :А.Верховској, З.Лукић

НОВО ГРОБЉЕ

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: мр Милица Грозданић, директор

Текст: Нада Живковић

Лектура: Татјана Тодоровић

Превод: Јелена Топаловић – Китановић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић,

Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: ЈП „Службени гласник“, Београд

Београд, 2011

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд,

Градска управа, Секретаријат за културу

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade